

Språkforskare: Regeringen bör erkänna älvdalska

TEXT: **EDITOR**

PUBLICERAD 2021-04-28

Regeringen bör snarast följa Europarådets uppmaning och erkänna älvdalska som landsdels- eller minoritetsspråk. Det skulle förbättra möjligheterna att bevara älvdalskan. Det skriver fjorton språkvetare i en debattartikel.

Vi anser att Sveriges regering bör följa Europarådets uppmaning från december 2020 och erkänna älvdalska som landsdels- eller minoritetsspråk enligt Europarådets konvention. Vår argumentation stöder sig i huvudsak på tre faktorer, nämligen det stora språkliga avståndet mellan svenska och älvdalska, älvdalskans de facto funktion som språk i Älvdalen i förening med en stark och allmänt omfattad önskan hos talarna att älvdalskan skall få leva vidare. Ett erkännande skulle inte minst ge barn med älvdalska som sitt förstaspråk möjligheten att förverkliga sin lagstadgade rätt att befästa och utveckla sitt språk.

Europarådets konvention om landsdels- och minoritetsspråk antogs 2000 i Sverige. Syftet med konventionen har varit att rätta till den språkliga situation som i årtionden rått i Europa, präglad av majoritetsspråken i nationalstaterna. Genom att finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska erkändes som minoritetsspråk i Sverige har regeringen gjort slut på årtionden av språkligt osynliggörande och diskriminering av dessa språkgemenskaper. I flera europeiska länder har även språkliga varieteter som är besläktade med respektive majoritetsspråk erkänts genom konventionen, såsom karelskan i Finland och lågtyskan i Tyskland. I Sverige har en språklig varietet besläktad

med finskan erkänts, nämligen meänkieli, men ännu ingen som är besläktad med svenskan. Detta är dock fullt möjligt i enlighet med konventionen.

Språkgränserna i Norden är ännu starkt präglade av gränserna mellan nationalstaterna. Danska, norska och svenska skulle teoretiskt sett kunna betraktas som ett enda språk och älvdalska som ett annat. Östen Dahl, professor emeritus i allmän språkvetenskap, som har undersökt likheterna mellan hundra centrala ord i olika språkliga varieteter, kom fram till att det var ett större lexikalt avstånd mellan svenska och älvdalska än mellan svenska, danska och norska. Älvdalskan skiljer sig också kraftigt från svenskan när det gäller uttal, ordböjning, satsstruktur och fraseologi. Vi anser således att älvdalskan väl uppfyller kriterierna i Europarådets konvention för att betraktas som språk i och med att den skiljer sig väsentligt från huvudspråket och dessutom har talats av hävd i ett avgränsat territorium.

Vi iakttar även att älvdalskan de facto fungerar som språk i dagens Älvdalen – den används på skyltar, i den dagliga kommunikationen, i hemmen, inom populärkulturen, i skolan och på förskolorna. Dessutom har älvdalskan kommit långt i sin standardiseringsprocess – en standardortografi föreligger och används av talarna, älvdalska läromedel, grammatik- och ordböcker finns tillgängliga och används flitigt. Vidare pågår ett språkligt revitaliseringsprojekt för älvdalskan, *Wilum og bellum* ('Vi vill och vi kan'), som tyvärr löper ut vid årsskiftet. Önskan att bevara älvdalskan och föra över språket till de kommande generationerna har en stark förankring i Älvdalen.

Rätten att få lära sig och utveckla sitt språk är en viktig mänsklig rättighet som är förankrad i den svenska språklagen, i barnkonventionen, som numera gäller som lag i Sverige, och i skollagen. I FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna nämns dessutom att ingen får diskrimineras på grund av sitt språk. I nuläget kan älvdalsktalande barn befästa och utveckla sitt språk i skolan genom det pågående revitaliseringsprojektet. Vi anser att staten bör säkerställa att barn med älvdalska som förstaspråk även efter årsskiftet ska få förverkliga sin lagstadgade rätt.

Älvdalens kommun gör sitt bästa för att stödja älvdalskans fortlevnad genom gott samarbete med Ulum Dalska, föreningen för älvdalskans bevarande, Allmänna arvsfonden och den akademiska världen. Även globalt har älvdalskan fått ett erkännande genom att den 2016 erhöll en språkkod av Internationella standardiseringsorganisationen. I december 2020 anslöt sig även Europarådets ministerråd till bedömningen att älvdalskan uppfyller kriterierna för att erkännas som språk enligt dess konvention. Med älvdalskan som ett erkänt landsdels- eller minoritetsspråk skulle staten kunna erbjuda älvdalsktalande barn resurser för att utveckla sitt språk och säkerställa språkets fortlevnad i framtiden.

Regeringens argument mot att erkänna älvdalska som språk stöder sig på ett betänkande från 1997 som innehåller generella yttranden om svenska folkmål och dialekter. Trots Europarådets uppmaningar till Sverige under de senaste 16 åren har regeringen ännu inte företagit en oberoende utredning av älvdalskans ställning och dess lämplighet att omfattas av Europarådets konvention. Utredningar rörande de fem nu erkända minoritetsspråken har företagits.

Språklig mångfald innebär även kulturell mångfald. Omvänt innebär förlusten av ett språk inte enbart en tragedi för dem som av hävd har talat språket, utan även att alternativa sätt att betrakta och kodifiera världen går förlorade. För talarna är språket en del av arvet och ett verktyg för att kunna upprätthålla och utveckla sina traditioner. Vidare knyter språket talarna till varandra, till den plats där språket talas och bidrar till att förstärka deras identitet. Detta gäller givetvis även dem som talar älvdalska.

Mot bakgrund av dessa faktorer vill vi uppmana Sveriges regering att snarast vidta de nödvändiga åtgärderna för att älvdalska ska kunna erkännas som språk och därmed ges det vederbörliga stöd och skydd den förtjänar.

Gerd Carling, docent i lingvistik vid Lunds universitet

Östen Dahl, professor emeritus i allmän språkvetenskap, Stockholms universitet

Lars-Olof Delsing, professor i nordiska språk vid Lunds universitet

Piotr Garbacz, lektor i nordiska språk vid Oslo universitet

Kenneth Hyldenstam, professor emeritus i tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet

Marit Julien, professor i allmän språkvetenskap vid Lunds universitet

Guus Kroonen, professor i indoeuropeisk lingvistik vid Köpenhamns universitet

Tommaso Milani, professor i flerspråkighet vid Göteborgs universitet

Gunnar Nyström, dialektolog och före detta ordbokschef vid Institutet för språk och folkminnen

Mikael Parkvall, lingvist vid Stockholms universitet

Henrik Rosenkvist, professor i svenska vid Göteborgs universitet

Yair Sapir, lektor i svenska vid Högskolan Kristianstad

Lars Steensland, professor emeritus i slaviska språk vid Lunds universitet och författare av älvdalska ordböcker

Henrik Williams, professor i nordiska språk vid Uppsala universitet

Foto: Istockphoto

[Prenumerera! Prova 2 nummer av Språktidningen för 99 kronor.](#)

TEXT: EDITOR

PUBLICERAD 2021-04-28